

Υποχρεωτικοί εμβολιασμοί: η συνταγματικότητα της τροπολογίας

Τάκης Βιδάλης¹

Ύστερα από αρκετά χρόνια μάταιων προσπαθειών (ιδίως σε σχέση με τους εμβολιασμούς για το σχολείο), οι οπαδοί της υποχρεωτικότητας των εμβολίων κατάφεραν επιτέλους στη χώρα μας μια μεγάλη νίκη: έπεισαν το κράτος να καθιερώσει νομοθετικά τον καταναγκασμό για τα εμβόλια του κορωνοϊού.

Στο εξής, για ορισμένες κατηγορίες συμπολιτών μας το δικαίωμα να ελέγχουν το σώμα τους, εννοώντας να συναινούν πάντοτε ελεύθερα και ύστερα από κατάλληλη εξατομικευμένη και πλήρη πληροφόρηση σε ιατρικές πράξεις που τους αφορούν, θα σημαίνει τον κίνδυνο να στερηθούν τα προς το ζην, έως ότου «πεισθούν». Αυτή είναι η ουσία της περίφημης «τροπολογίας για την υποχρεωτικότητα».

Δεν είναι της ώρας να ασκήσει κανείς κριτική για το ότι ένας τόσο σοβαρός περιορισμός της προσωπικής αυτονομίας περνά με τροπολογία σε άσχετο νομοσχέδιο από τη Βουλή. Θυμάμαι απλώς σε συνέδριο για την τελευταία αναθεώρηση του Συντάγματος που διοργάνωσε ο Όμιλος Μάνεση, την ομιλία του σημερινού υπουργού Επικρατείας που emphatica δήλωνε ότι «θύμωνα» με αυτή τη -συνηθισμένη στον κοινοβουλευτισμό «a la greca»- πρακτική. Ας είναι όμως...

Εκείνο που επείγει να εξετάσει κανείς, είναι το ίδιο το περιεχόμενο της τροπολογίας και η συμβατότητά του με το Σύνταγμα. Χρειάζεται όμως, προηγουμένως, να επισημάνουμε ορισμένα χρήσιμα δεδομένα.

1. Η ρύθμιση αυτή θεωρήθηκε ότι ακολουθεί τη Σύσταση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής και Τεχνοηθικής προς την οποία είχε απευθύνει σχετικό ερώτημα η κυβέρνηση. Κατά τη Σύσταση η τυχόν πρόβλεψη υποχρεωτικότητας α) διακρινόταν από τον καταναγκασμό των πολιτών, δηλαδή από την «τιμωρία» όποιου δεν συμμορφώνεται (που θεωρήθηκε ηθικά και νομικά απαράδεκτη) και β) αποτελεί το έσχατο μέτρο, υπό την προϋπόθεση ότι η ενημέρωση των συγκεκριμένων κατηγοριών πολιτών και τυχόν κίνητρα δεν αποδίδουν το αναμενόμενο.

Και οι δύο αυτές προϋποθέσεις παραβλέφθηκαν. Αφ' ενός, η πρόβλεψη αναγκαστικής θέσης ενός εργαζόμενου που αρνείται σε άδεια άνευ αποδοχών, προφανώς ισοδυναμεί με καταναγκασμό του, καθώς τον εξοντώνει βιοτικά. Αφ' ετέρου, η «ενημέρωση» των πολιτών δεν εξειδικεύτηκε ποτέ στις συγκεκριμένες κατηγορίες εργαζομένων ούτε υπήρξαν κίνητρα σχεδιασμένα ειδικά γι' αυτές, όπως τόνιζε η Σύσταση. Η κρατική ενημέρωση εν γένει ακολουθεί ταυτολογικές φόρμες του τύπου «τα συγκεκριμένα εμβόλια είναι ένα θαύμα της επιστήμης (!)» ή «τα εμβόλια είναι η μόνη λύση», σαν να απευθύνεται σε μικρά παιδιά που χρειάζονται νουθεσίες ή σε βαριεστημένους

---

¹ Αναδημοσίευση από την «Εφημερίδα των Συντακτών» της 29/7/2021.

καταναλωτές κοινών gadgets ή προϊόντων fast food. Εύλογα ερωτήματα για την κατάσταση στο Ισραήλ (όπου το «τείχος ανοσίας» δεν απέδωσε) ή τις ανακοινώσεις δύο εταιρειών για νέες δοκιμές σχετικά με τη μετάλλαξη «Δέλτα» (άρα την παραδοχή ότι τα τωρινά εμβόλια δεν αρκούν για να την καλύψουν), απλώς αποσιωπώνται, ενώ θα έπρεπε να απαντηθούν πειστικά με πρωτοβουλία της ίδιας της Πολιτείας.

Το συμπέρασμα: δεν εξαντλήθηκαν στο ελάχιστο οι επιλογές πριν την καθιέρωση υποχρεωτικότητας, όπως όριζε η Σύσταση. Από εκεί και πέρα όμως, αρχίζουν τα προβλήματα και με το Σύνταγμα.

2. Πρώτο πρόβλημα, η *τήρηση της αρχής της αναλογικότητας*, που ως γνωστόν αποτελεί όρο για τη συνταγματικότητα οποιουδήποτε περιορισμού θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως αυτού της σωματικής ακεραιότητας (άρθ. 25 του Συντάγματος). Η αρχή της αναλογικότητας επιτάσσει, αφ' ενός, τα μέσα που επιστρατεύονται να είναι πρόσφορα για την εξυπηρέτηση του σκοπού που επιδιώκεται από το κράτος και, αφ' ετέρου, μεταξύ περισσότερων πρόσφορων μέσων να προτιμώνται τα ηπιότερα.

Ποιος είναι εδώ ο σκοπός; Μα, η αποφυγή διάδοσης του ιού, ώστε να προστατευθεί η δημόσια υγεία. Αποτελούν τα συγκεκριμένα εμβόλια πρόσφορο μέσο για την επίτευξη του σκοπού αυτού; Εν μέρει, ναι, καθώς μειώνουν το ιικό φορτίο του εμβολιασμένου, χωρίς όμως να αποκλείουν εντελώς τη μετάδοση από εκείνον σε άλλους. Κυρίως όμως, είναι λιγότερο αποτελεσματικά από άλλα μέσα που όντως αποτρέπουν τη διάδοση του ιού και έχουμε στη διάθεσή μας από καιρό, όπως τα τεστ κάθε είδους. Τα τεστ, εκτός αυτού, είναι και ηπιότερο μέσο περιορισμού της σωματικής ακεραιότητας από τα εμβόλια. Από κάθε άποψη εφαρμογής της αναλογικότητας, επομένως, πρέπει να προτιμηθούν. Υπό την έννοια αυτή, η υποχρέωση εμβολιασμού των συγκεκριμένων κατηγοριών εργαζομένων είναι αντισυνταγματική, αν θεωρηθεί αποκλειστικό μέσον για την αποτροπή της μετάδοσης του ιού: η απαίτηση επίδειξης αρνητικού τεστ (οποιουδήποτε εγκεκριμένου είδους) είναι *όχι απλώς αναγκαία αλλά και ικανή* συνθήκη τήρησης της αρχής της αναλογικότητας.

3. Δεύτερο θέμα, ο έλεγχος των εργοδοτών στον δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα. Αν σκοπός εδώ είναι η επίτευξη του επιδιωκόμενου ποσοστού εμβολιασμένων για το πολυπόθητο «τείχος ανοσίας» (έστω με τις ρωγμές που συνεπάγεται η μετάλλαξη «Δέλτα» και όσες ακολουθήσουν...), τότε αντικείμενο του ελέγχου αυτών των υπευθύνων είναι το «πόσοι» και όχι «ποιοι» εργαζόμενοι έχουν εμβολιασθεί. *Ο εμβολιασμός αποτελεί ευαίσθητο προσωπικό δεδομένο, ας μην το ξεχνάμε, εν προκειμένω δε οι ταυτότητες των εμβολιασμένων υπερβαίνουν τον σκοπό της συλλογής.* Οι προϊστάμενοι και εργοδότες, επομένως, σε ενδεχόμενο έλεγχο των οργάνων της πολιτικής προστασίας, είναι υποχρεωμένοι να αναφέρουν μόνον αριθμό εμβολιασμένων και τίποτε άλλο. Οποιαδήποτε ταυτοποίηση εργαζομένου στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας είναι παράνομη, με βάση τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων (και την εκεί προβλεπόμενη «αρχή της ελαχιστοποίησης», η οποία δεν αναιρείται με τυχόν επίκληση εξαιρέσεων «δημόσιου συμφέροντος»). Τα όργανα της πολιτικής προστασίας θα

αρκεσθούν αναγκαστικά στην υπεύθυνη δήλωση του εργοδότη, αν δεν θέλουν να βρεθούν, εκείνα πια, μπροστά σε δυσάρεστες νομικές ευθύνες.

4. Το καίριο όμως πρόβλημα συνταγματικότητας της τροπολογίας είναι η συνέπεια της άρνησης εμβολιασμού, που μπορεί να σημαίνει την *άδεια ή αναστολή καθηκόντων άνευ αποδοχών* σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Όσο και αν αυτή η συνέπεια δεν ισοδυναμεί με απόλυση του εργαζομένου, πάντως οδηγεί στην πράξη στο ίδιο αποτέλεσμα: *ότι ο ίδιος δεν θα μπορεί να συντηρήσει τον εαυτό του (και ίσως τα μέλη της οικογένειάς του), επειδή δεν «συμμορφώνεται» με την απαίτηση της Πολιτείας.*

Μια δημοκρατική Πολιτεία δεν επιτρέπεται να οδηγεί σε τέτοιο αδιέξοδο οποιονδήποτε πολίτη ή κάτοικό της, για έναν λόγο: διότι η αξίωσή της να εκπληρώνει ο καθένας το χρέος της εθνικής και κοινωνικής αλληλεγγύης (άρθ. 25 Σ) -στην οποία αναφέρθηκε emphaticά ο Πρωθυπουργός και μαζί του συμφώνησε η Πρόεδρος της Δημοκρατίας- *προϋποθέτει (και δεν συνεπάγεται!) τον απόλυτο σεβασμό, από την πλευρά της, της αξίας του -κάθε- συγκεκριμένου ανθρώπου.* Το κράτος -και η κοινωνία- *πάντοτε έπονται και ποτέ δεν προηγούνται του κάθε ενός από εμάς* (άνδρα ή γυναίκας, έγχρωμου ή λευκού, πλούσιου ή φτωχού, ενήλικου ή ανήλικου, θρησκευόμενου ή άθεου, πολίτη ή μετανάστη, δεξιού ή αριστερού, υγειονομικού ή μη κ.ο.κ.) στην ιεράρχηση των αξιών μιας δημοκρατικής Πολιτείας (βλ. ρητά τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοιατρική). *Κανείς δεν επιτρέπεται να εργαλειοποιείται για το συμφέρον (πραγματικό ή εικαζόμενο) των πολλών.* Τέτοια μορφή εργαλειοποίησης όμως είναι η εκβιαστική στέρηση των μέσων επιβίωσης από οποιονδήποτε επιμένει να ασκεί μια κατοχυρωμένη ελευθερία του, ιδίως την ελευθερία να ελέγχει το σώμα του.

Η έννοια αυτή της ανθρώπινης αξίας υπάρχει ιστορικά όχι μόνο στο Σύνταγμά μας, αλλά και σε όλα τα διεθνή κείμενα για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, με πιο πρόσφατη τη Συνθήκη των Δικαιωμάτων της ΕΕ. Η συγκεκριμένη συνέπεια που περιλαμβάνει η τροπολογία, παραβιάζει ευθέως αυτά τα κείμενα.

Δύο καταληκτικά σχόλια.

1. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, όπως τονίζει διαρκώς η συντριπτική πλειονότητα της παγκόσμιας ιατρικής κοινότητας, ακόμη μάλιστα και ο Π.Ο.Υ., *η επιλογή της υποχρεωτικότητας των εμβολιασμών είναι λάθος.*
Ας το πούμε άλλη μια φορά, ότι η δημόσια υγεία απαιτεί ενημέρωση, πειθώ, επενδύσεις από την Πολιτεία και συνειδητή συστράτευση των πολιτών. Τα «φιρμάνια» κάθε είδους δημιουργούν στρατόπεδα και αντιπαραθέσεις. Στην Ελλάδα ποτέ δεν αντιμετωπίσαμε πρόβλημα «αντιεμβολιαστών» -όπως το ξέρουμε σε χώρες της Β. και Δ. Ευρώπης. Αποφασίσαμε να αποκτήσουμε τώρα;
2. Οι συνταγματολόγοι ασχολούνται επιστημονικά με ένα αντικείμενο που δυνάμει καλύπτει κάθε πτυχή της προσωπικής ζωής και της κοινωνικής συμβίωσης. Αυτό προκαλεί μοιραία τον πειρασμό της οίησης του «παντογνώστη». *Δεν πρέπει όμως να ξεχνούν ποτέ τις «πρώτες αρχές» του Συντάγματος.* Αν χρειασθεί να κρίνουν ακόμη και

δικαστικές αποφάσεις με αυτές, πρέπει να έχουν το θάρρος να το κάνουν, ειδικά σε δύσκολες εποχές. Αλλιώς, «ο βασιλιάς είναι γυμνός»...